

Noen saker krever at vi har mulighet til å gå i dybden. Ikke minst gjelder det spørsmål som angår tro, etikk og eksistens.

Disse sidene er et sted hvor vi gjennom referat, intervju eller analyse gir ekstra plass til et tema.

- debatt@vl.no
- tips til avdelingen: 22 310 428

tro. etikk. eksistens.

Islam møter det sek

Muslimske debattanter er tydelige i norsk offentlighet, men de ytrer seg i liten grad religiøst.

Marianne Tønnessen

mariannet@vl.no

22 310 378

Hvordan møter muslimer det sekulære Norge? På hvilken måte preger islam norsk offentlighet? Det er blant temaene i boken *Sekularisme – med norske briller*, der ti norske forskere har levert bidrag.

Lite Allah. Bruk av hijab har vært diskutert flere ganger i norsk offentlighet. Cora Alexa Døving har studert hijab-debattene og skriver at de muslimske debattantene i liten grad har ytret seg religiøst når de forsvaret hijaben.

– Argumentasjonen er snarere preget av et påfallende fravær av referanser til Koranen, Allah, Profeten eller sharia, og

«Det er en utbredt forestilling at liberale og sekulære verdier er under press fra minoritetsreligioner i Norge»

Sindre Bangstad

en like påfallende hyppighet i bruken av begreper som identitet, religionsfrihet, demokrati, feminisme og ytringsfrihet, skriver Døving.

Hun spør om det er slik at den offentlige sfæren bare tillater sekulær argumentasjon, eller om debattantene bruker det sekulære språket for å få legitimitet til noe som er religiøst, eventuelt om et sekulært argument også kan være autentisk religiøst fra debattantenes side.

Døving viser til filosofene Jürgen Habermas og John Rawls og teorien om at det er nødvendig å oversette et religiøst argument til et sekulært for å kunne delta i en offentlig debatt. Da blir det mulig med en offentlig samtale på tvers av livssyn, og det blir enklere å se den andre perspektiv.

Men hun tviler på om mangelen på religiøs argumentasjon i hijab-debatten nødvendigvis skyldes at de religiøse argumentene er oversatt til et sekulært språk. Hun viser til at debattantene legger stor

vekt på sin tilhørighet i det sekulære samfunnet og mener religiøs identitet og argumentasjon kan være uadskillig smeltet sammen med universelle verdier, et sekulært språk og en sekulær forståelse av religionens plass i samfunnet.

Dialog. Bruken av et felles, sekulært språk finner man også i den norske religionsdialogen mellom muslimer og kristne. Oddbjørn Leirvik skriver at når kristne, muslimer og andre religiøse – som resultat av dialogen – kommer fram til felles holdninger, så blir det nesten alltid uttrykt i et allment språk.

– Kanskje kan ein gå så langt som til å karakterisere dette som eit systematisk trekk ved religionsdialog, nemlig at den strekker seg mot eit felles språk som godt kan karakteriseres som verdsleg, skriver han, og forklarer at kristne og muslimer nærmer seg hverandre i et felles språk basert på menneskerettighetene.

– Mi erfaring frå religionsdialogen er at det menneskerettslege språket ikkje berre byr seg fram som eit sekundært fellesspråk, men at den menneskerettslege tenkinga også er med på å omforme religionane, skriver han.

For eksempel kan det som begynner med at man påberoper seg menneskerettighetene i ren egeninteresse, ende med en mer prinsipiell tilslutning til de universelle rettighetene.

Leirvik spør om religionsdialogene styrker eller svekker de etablerte religionene. Noen konservative kristne har fryktet at disse dialogene skulle gi en uheldig utvanning av religionen, mens andre – særlig sekulære liberale – har vært redd for at religionene ville få større makt når de religiøse lederne sto sammen, for eksempel om konservative hjertesaker.

Han mener norske institusjonaliserte religionsdialoger har endret det religiøse lederskapets holdninger i en rekke saker, og viser til det felles engasjementet for minoriteter – både muslimer i Norge og kristne i Pakistan – samt kristen-muslimske erklæringer om retten til å skifte religion og imot vold i nære relasjoner.

– På denne måten har det interreligiøse dialogarbeidet bevega seg i retning

Muslimenes argumentasjon i den norske hijab-debatten var preget av et påfallende fravær av referanser til Koranen, Allah, Profeten eller sharia, skriver forsker Cora Alexa Døving. Her er muslimske kvinner samlet på Youngstorget i Oslo for å demonstrere for sin rett til å bære skautet.

Foto: Bjrnflaten, Thomas

av ikkje berre eit menneskerettsleg språk, men også eit felles *etisk* språk som med sin konsentrasjon om sårbare individ gjerne kan karakteriserast som humanistisk, skriver han.

Kritiserer eliten. Begreper som sekularisme og sekularisering er ikke entydige og brukes på litt ulike måter, også av bokas forfattere. Men Oddbjørn Leirvik mener vi kan snakke om «sekularisme» som et politisk prosjekt som sikter mot å etablere et så skarpt skille som mulig mellom religiøs og politisk makt, mens «sekularisering» er en mer allmenn,

samfunnsmessig prosess der religionen blir mindre synlig på de offentlige arenaene, ofte kombinert med lavere oppslutning rundt de religiøse fellesskapene.

– Det er en misforståelse at sekularisme på noen måte skulle forutsette eller avhenge av sekularisering, skriver en annen av forfatterne, Sindre Bangstad. Sekularisme handler altså ikke nødvendigvis om *mindre* religion blant et samfunns innbyggere. Det kan like gjerne handle om hvordan samfunnet håndterer et *mangfold* av religioner.

Bangstad kritiserer det han kaller «den liberale meningseliten i samtidens nor-

CORA ALEXA DØVING

■ Cora Alexa Døving er religionshistoriker og seniorforsker ved Senter for studier av Holocaust og livs-synsminoriteter. Hun har skrevet et kapittel i boka «Sekularisme – med norske briller».

ODDBJØRN LEIRVIK

■ Oddbjørn Leirvik er professor i inter-religiøse studier ved Det teologiske fakultet, Universitetet i Oslo. Han er en av redaktørene for boka «Sekularisme – med norske briller», som kommer i desember på Unipub forlag.

SINDRE BANGSTAD

■ Sindre Bangstad er postdoktorstipendiat ved Sosialantropologisk institutt, Universitetet i Oslo. Han er en av redaktørene for boka «Sekularisme – med norske briller».

ANNE SOFIE ROALD

■ Anne Sofie Roald er professor i religionsvitenskap ved Högskolan i Malmö og seniorforsker ved Christian Michsens Institutt, Bergen. Hun har skrevet et kapittel i boka «Sekularisme – med norske briller».

ulære Norge

«De mange islamske uttrykkene fører til at 'islam', som for bare noen år siden ble betraktet som én sannhet, nå er blitt til mange sannheter»

Anne Sofie Roald

lene muslimene imellom blitt tydeligere.

– De mange islamske uttrykkene fører til at «islam», som for bare noen år siden ble betraktet som én sannhet, nå er blitt til mange sannheter, skriver hun.

Oppsplittingen av det muslimske miljøet har gjort at muslimsk tro er blitt mer relativisert og individualisert. Dette gir seg uttrykk gjennom for eksempel fatwas på nettet, der man kan velge blant ulike islamske lærdes fatwaer helt ut fra et individualistisk perspektiv. Begrepet «islam» er blitt en betegnelse som hver enkelt kan fylle med eget meningsinnhold. For enkelte muslimer i Norge er demokrati og likestilling islamske verdier, mens det for noen er helt andre verdier som regnes som islamske.

Et eksempel er hvordan første generasjon muslimske innvandrere, som kom til Norge i voksen alder, mener at det ikke finnes likestilling i islam, mens mange av deres barn som er født og oppvokst i Norge ser islam som ensbetydende med likestilling mellom mann og kvinne, skriver Roald. Hun mener dette er et eksempel på hvordan den «myke» sekularismen i Norge påvirker muslimene som gjennom skole, arbeidsplass, media og venner sekulariseres inn i det «norske».

Samtidig ser hun at det også er skapt et fiendebilde av det norske samfunnet blant noen unge muslimer. Hun mener dette henger sammen med de stadige medie-debattene om islam der mange muslimer kjenner at de kommer på defensiven bare fordi de er muslimer.

Sekulariseringen og sekularismen i Norge har altså gitt flere reaksjoner blant muslimer i Norge. Noen blir selv sekularisert og gir islam mindre betydning, eventuelt regner de seg som ateister.

Blant muslimene med en religiøs orientering er det altså to diametralt motsatte trender: Noen er preget av den norske sekularismen og ideene om individets rettigheter og likestilling. Andre velger en mer radikalisert og bokstavtro islam, som framstilles som det motsatte av det «norske».

De fleste muslimers reaksjoner finnes på en skala mellom disse standpunktene, ifølge Anne Sofie Roald.

ske samfunn», som ser det sekulære som en motsetning til det religiøse, og som oppfatter nærværet av muslimer som en trussel mot norsk sekularitet som sådan. Vanlige norske kristne regnes ikke som en tilsvarende fare:

– Statskirkelige luthersk-protestantiske former for religiøsitet ansees å ha inngått såvidt mange historiske kompromisser med liberalitet og modernitet at de ikke lenger representerer en trussel mot de hegemonisk sekulære, skriver han.

Bangstad mener det er en utbredt forestilling at liberale og sekulære verdier er under press fra minoritetsreligioner i Norge, og da særlig fra islam.

– Det kan synes som om liberalisme har kommet til å dreie seg om å få andre til å bli like liberale som en selv, snarere enn å finne felles plattformer for sameksis-

tens mellom høyst ulike og rivaliserende oppfatninger av hva *det gode liv* er i et samfunn som vårt, skriver han.

«Myk» sekularisme. Men hvor sekulært er egentlig Norge? Selv om det stadig er flere som sier de ikke tror på Gud, preges også offentligheten av religiøse fenomener som Märtha Louises engler, Snåsamannen og bruk av hijab. Og kristendommen har lenge gjennomsyret samfunnet gjennom den kristne formålsparagrafen i skolen, men også sin plass i Grunnloven, korset i flagget, kristne helligdager i kalenderen og henvisninger til kristendommen i nasjonalsangene.

At den kristne formålsparagrafen i skolen ble endret i 2008 og KRL-faget ble omgjort til det mindre kristendomsdominerte RLE, kan være tegn på at det

norske samfunnet orienterer seg mot sekularisme som samfunnsideal, der man ønsker å skille den sekulære sfæren fra de religiøse institusjonene og normene. Det mener Anne Sofie Roald, som likevel beskriver den norske sekularismen som en «myk» sekularisme – i motsetning til en «hard» sekularisme i land som Frankrike og Tyrkia, der de har sterke restriksjoner på religiøse uttrykk i offentlige institusjoner. Skillet mellom stat og religion i Norge er ikke er særlig skarpt, og staten gir for eksempel finansiell støtte til trossamfunn.

Endret islam. Roald forteller hvordan islam og muslimer er blitt endret i Norge. Etter hvert som flere muslimer fra forskjellige land og med ulik islamsk orientering har kommet til Norge, er forskjel-